

MAY HASAN SRAYISAH
JANE AUSTEN AS A MORAL WRITER
DOCTORAL THESIS
REZUMAT

Jane Austen este tipul de scriitor capabil să surprindă realitatea care o înconjoară, să observe, să evalueze, să critice, să reflecteze, să exprime opiniile și să sublinieze comportamentul uman în situațiile cotidiene, subliniind eșecurile și succesele societății în ceea ce privește problemele sociale, economice, de familie, tradiții, obiceiuri, mecanisme de exprimare și gândire sau cunoaștere și comportament.

Scrierile autoarei sunt transcendente chiar și astăzi din mai multe motive. Scrisul ei, literatura ei, este una dintre ele, dar abilitatea lui Austen de a prezenta personaje umane, imperfectă în cel mai bun sens, și povestiri care vorbesc despre valori, limbă, respect, schimbare, judecată și prejudecăți, primele impresii, durerea, suferința sau importanța de a rămâne fidel adevărului, sunt exemple care constituie o parte importantă a moștenirii literare a scriitoarei britanice, care le transformă cu o deosebită pricepere narativă. Romanele ei, de obicei, indică la un anumit nivel, dar invariabil, subiectul iubirii, al cuplului și/sau căsătoriei, analizând problemele culturale ale subiectului, de la importanța sau nevoia lor în anumite cercuri sociale, la reflecția profundă asupra a ceea ce înseamnă uniune în mod ideal, văzută nu ca pierderea libertății sau câștigul statutului social, ci ca un proces de însoțire și bucurie reciprocă a celor implicați.

Austen vorbește cu personajele ei feminine, cu eroinele ei, despre importanța femeii, dar, în general, despre dificultățile pe care mediul și societatea le impun uneori asupra oamenilor, influențându-le dezvoltarea profesională sau personală, prin discriminare, prin libertate (sau lipsa de libertate), prin gândire și reguli sociale, sau despre felul în care educația globală uneori nu reușește să trezească interesul oamenilor pentru progres și creștere. Autoarea însăși cunoștea limitările sociale impuse de societate asupra femeilor, făcând ca scrierile lor să fie publicate inițial sub un pseudonim.

Protagonistii cărților lui Jane Austen fac, de obicei, călătorii în care învață să fie mai buni și mult mai încrezători în ei înșiși, chiar dacă aceasta presupune depășirea obstacolelor aparent insurmontabile care variază în funcție de contextul și de timpul în care trăiesc, de presiunea familiei, de obiceiurile și barierele sociale, de educația fiecăruia, de nivelul economic sau condiția socială a personajelor, idealizarea și acceptarea de sine și de alții, ce ar trebui să fie

dorit și ce este dorit în realitate de protagoniști – mai precis, toate exemplele reprezentative pentru situația socio-economică în care a trăit și a scris autoarea.

Analiza romanelor implică analiza motivațiilor, obiceiurilor, gândurilor și sentimentelor personajelor și modul în care aceștia le motivează prin deciziile lor, observând schimbarea lor și motivul pentru care ei decid această schimbare (sau lipsa acesteia) observând cum contextul social (burghez sau proletar) influențează modul lor de gândire și de a vedea viața. Condițiile materiale ale existenței determină modul de a fi și existența fiecărei ființe umane, iar Austen se aventurează să expună această situație. Analiza operei lui Austen înseamnă a detalia straturile care compun fiecare personaj, ecoul și reflectarea oamenilor din lumea reală.

Temele ei sunt universale, întotdeauna aplicabile vieții cotidiene, curente sau timpului în care ea își dezvoltă poveștile, situațiile comune întâlnite în fiecare zi, îndoielile, preocupările și dorințele pe care oamenii le trăiesc în mod repetat, de aici relevanța operelor lui Austen și adaptările lor pentru marele ecran, adesea transpuse în contexte moderne.

Jane Austen este acum considerată scriitoare feministă prin faptul că ea apreciază locul femeilor în viața conjugală. Ea descrie, de asemenea, femei capabile să acționeze independent împotriva sistemului patriarhal. Deborah Kaplan vorbește despre reprezentarea independenței feminine a lui Austen împotriva imaginii patriarhale a societății. Ea afirmă că, în special în *Pride and Prejudice*, Jane Austen creează pe Elizabeth Bennet ca o reflectare a activității feminine ca răspuns la ideologiile puterii patriarhale. Odată ce Elizabeth este convinsă de părerea ei, ea și rămâne fermă în dialoguri. Ceea ce ea definește ca voce feminină poate fi observată în discursurile rebele și neconvenționale ale eroinei lui Austen.

Reprezentarea „vocii feminine” este o modalitate de a identifica locul femeilor în societate. Glasul feminin este expresia experienței și viziunii feminine, care este reflectarea „identității feminine”, iar cea mai bună modalitate de a exprima conștiința de sine a femeilor este prin literatură. Astfel, vocea feminină este stabilită prin construirea propriului său rol de conștiință împotriva sistemului patriarhal. Vocea feminină, identitatea feminină nu este atât de evidentă în text, dar cititorii descoperă de multe ori vocea feminină ascunsă, adică tind să considere vocea profundă de sex feminin drept ceva mai semnificativ decât ceea ce se vede la suprafața textului. Astfel, Austen atinge un nivel de conceptualizare a eroinei în diferite perspective morale în cadrul relațiilor sociale, realizându-și personajele cu acuratețe pentru a descoperi expresia completă a vocii feminine. Conștientizarea identității feminine de către Austen este perfectă pentru manipularea satirei, a ironiei și a comediei și construiește conștiința eroinelor

sale, mai ales dacă le lasă să „râdă”. Eroinele lui Austen nu se răzvrătesc pe față împotriva liderilor sociali. În schimb, ele fac ceva mai revoluționar, ele râd și ironizează. Este o structură nouă în care eroina poate râde de construcția idealizată a societății și se ocupă de ironiile limbajului care se regăsesc între rândurile dialogurilor. Cu ajutorul ironiei limbajului, ea atacă ipotezele societății care implică de obicei o viziune culturală tradițională asupra femeilor. Ironia ei produce râs și râsul în romanele lui Austen este prezentat printr-o serie de ironii între excelența morală și socială a protagonistului femeii și situația socială în care femeile nu pot avea roluri pe care să fie capabile să le reprezinte.

Având în vedere dificultatea de a discuta activitatea unui scriitor de tranziție cum este Jane Austen, revendicată simultan de două perioade ale literaturii engleze și a cărei activitate continuă să obțină un suport susținut în primele decenii ale secolului XXI și a cărei scriere transmite un mesaj de onestitate, auto-cunoaștere și interdependență, ne-am propus să oferim răspunsuri la o serie de întrebări, după cum urmează:

1. Pornind de la afirmația că Jane Austen este scriitor moral, putem găsi elemente pentru a arăta ironia naratorului, judecata socială și educația morală a eroinei lui Austen?
2. Dacă Jane Austen este o scriitoare romantică, ce elemente putem detecta care să demonstreze că scriitoarea realizează viața interioară a eroinei într-un roman ca *Emma*, romanul cel mai romantic al lui Austen, și importanța lecturii ca marker al caracterului?
3. Dacă Jane Austen este scriitoare victoriană și profesionistă, în ce măsură romanele ei susțin atitudinile predominante față de vechea ordine socială în contrast cu mobilitatea ascendentă a claselor profesionale?
4. Dacă Jane Austen este o scriitoare feministă, care este starea femeii așa cum se poate vedea în romanele ei și care sunt punctele ei de vedere asupra relațiilor bărbat-femeie și femeie-femeie?
5. Având în vedere referirile la posesiunile coloniale ale Marii Britanii în timpul vieții lui Austen în romanul *Mansfield Park*, văzut ca o „metaforă a sclaviei plantației în Anglia din secolul al XVIII-lea” (Said 1993: 84), putem extinde abordarea postcoloniană la ansamblul operei lui Austen?

O astfel de abordare nu poate epuiza multiple posibilități oferite de un scriitor atât de complex ca Jane Austen. Nu am dedicat un capitol special realismului lui Jane Austen, nici nu am intrat mai adânc în aspectele economice care motivează acțiunile personajelor.

Ca metodă pentru discursul nostru critic, am recurs la hermeneutică, ale cărei concepte-cheie sunt „interpretarea” și „înțelegerea”. Interpretăm nu numai din motive de interpretare, ci și de interpretare pentru a înțelege. Înțelegerea sau comprehensiunea este punctul final al oricărei abordări hermeneutice. Hermeneutica este o disciplină vastă, cea mai cuprinzătoare dintre toate, deoarece include totul și pentru că nu există disciplină, indiferent de cât de precisă, care nu folosește, într-o oarecare măsură, interpretarea. Hermeneutica este o disciplină sincronă și diacronică în același timp, încercând să surprindă esențele fenomenelor, dar și evoluția lor.

În primul rând, în discuția despre Jane Austen ca scriitor moral am folosit instrumentele de lucru furnizate de literatura comparată, o abordare metodică care depășește limitele impuse de o lucrare literară izolată, apropiind literatura de alte domenii de exprimare sau cunoștințe sau fapte și texte literare, pentru a le descrie, înțelege și gusta mai bine. În ceea ce privește celelalte abordări, ar trebui să menționăm abordarea contextuală, care a permis citirea unora dintre romanele lui Austen în contextul literaturii din perioada regentului și din epoca victoriană; abordarea postcolonială, care ne-a permis să o conectăm pe Jane Austen și mia nobile sale la imaginea mai largă a Angliei coloniale; sau abordarea feministă, care ne-a permis să înțelegem mai bine personajele feminine ale scriitoarei și atracția continuă exercitată de acestea pe parcursul secolelor.

Teza noastră, intitulată *Jane Austen as a Moral Writer* („Jane Austen ca scriitor moral”), este structurată în Introduction: *Caring for the Angel in the House* („Introducere: Grija pentru îngerul casei”), Part One: *The Moral Jane Austen* („Partea I: Jane Austen, scriitor moral”); Part Two: *The Multiple Images of the Moral Writer* („Partea a Doua: Imaginile multiple ale Scriitorului Moral”); Conclusions: *The Moral Writer Revisited* („Concluzii: Scriitorul moral revizitat”), și Bibliografie. Toate ilustrațiile aparțin domeniului public.

Introducerea: Grija pentru îngerul casei (Introduction: *Caring for the Angel in the House*) direcționează analiza spre o lectură a literaturii femeii victoriene cu scopul de a stabili o dimensiune intertextuală a discursului nostru critic, pornind de la afirmația lui Roland Barthes că narațiunea este prezentă în toate epocile istoriei într-o formă sau alta, în toate locurile și societățile, astfel încât să putem concluziona că aceasta începe cu istoria omenirii și așa a rămas de atunci. Demonstrăm că romanul britanic din secolul al XIX-lea este o formă

de narațiune ale cărei două ingrediente esențiale sunt ficționalitatea și construirea unui narator care spune povestea. Romanele sunt surse de cunoaștere a realității Angliei din secolul al XIX-lea, cu imaginile lor despre situația femeilor, a familiei, a imperiului britanic, a clasei de mijloc sau a educației pe tot parcursul secolului.

Statutul juridic al femeilor din Anglia din secolul al XIX-lea separă foarte mult femeile singure de cele căsătorite, în detrimentul celor din urmă. În ciuda faptului că o femeie singură, de vârstă legală, nu are drept de vot și nu poate exercita funcții oficiale sau nu exercită o profesie liberală, ea se bucură de aceleași drepturi ca și bărbații în ceea ce privește bunurile personale sau imobilele și poate să dispună de ele de bună voie în timpul vieții sau prin testament. După căsătorie, femeile își petrec mult timp la domiciliu, conceput ca o unitate socială, în care funcțiile bărbatului și femeii sunt perfect definite, ambele fiind înțelese ca poli pozitivi și negativi ai aceleiași realități. Funcția esențială a femeilor este de a proteja casa de corupția venită din lumea exterioară, ca „îngerul casei”.

Dar, ca și cum ar fi sfidat modul de gândire majoritar, o serie de scriitori cum ar fi activista în plan social și politic Mary Wollstonecraft și fiica ei, scriitoarea Mary Shelley, Caroline Norton și George Eliot, Sarah Grand și George Egerton au avut vieți personale care nu au răspuns standardelor societății patriarhale, fiind o provocare pentru construirea relației masculinitate/feminitate în timpul epocii victoriene. Producția de romane scrise de femei oferă cititorului posibilitatea de a explora spații alternative feminine, și de a explora alteritatea. Ca exemple, am ales, printre altele, romanul lui Mary Wollstonecraft, *Mary, A Fiction*, *Wuthering Heights* de Emily Brontë, și *Pride and Prejudice* de Jane Austen. O concluzie este că existența unui public cititor eminent feminin confirmă, de asemenea, curiozitatea femeii din acea vreme de a-și explora propria multiplicitate, propria-i alteritate.

PARTEA ÎNTÂI: *The Moral Jane Austen* („Jane Austen, scriitor moral”) cuprinde patru capitole care abordează diferite aspecte etice și morale din opera lui Jane Austen: Capitolul unu: *The Writer and Her Age* („Scriitoarea și epoca ei”); Capitolul doi: *Georgian Ethics and Women’s Novel Writing* („etică georgiană și scrierea romanului feminin”); Capitolul trei: *Literature, Philosophy and Morals* („Literatură, filozofie și morală”); Capitolul patru: *Literature and Social Construction* („Literatură și construcție socială”). Scopul principal al Părții I este de a crea un fundal theoretic pentru interpretări ulterioare a romanelor scriitoarei Jane Austen.

Capitolul unu: *The Writer and Her Age* („Scriitoarea și epoca ei”) departe de a prezenta o biografie a scriitorilor, relaționează detalii semnificative din viața scriitoarei cu epoca de tranziție în care ea și-a scris romane. Pe lângă elementele biografice care contribuie la profilul acesteia, am oferit detalii cu privire la contextul istoric, cu accent pe schimbările majore din istoria britanică, rezultând o mare instabilitate economică, Revoluția Industrială, urmată de perioada de Regență care a favorizat dezvoltarea artelor și științelor, inclusiv dezvoltarea literaturii și a creșterii numărului de lucrări tipărite în Anglia. Contextul literar a fost marcat de scrierile unor autori ca Aphra Behn, William Congreve, Mary Davys, Jane Barker sau Eliza Haywood – precursori ai genului romantic – și proliferarea operelor filosofice și religioase care au trecut de la un punct de vedere rațional la altul mai spiritualist (Defoe și Samuel Richardson). În acest context, cultul sensibilității a fost văzut ca un răspuns la frumusețe, artă și natură. Printre alte evoluții, menționăm influența genului epistolar și succesul romanului gotic (Horace Walpole, Ann Radcliffe și Matthew Gregory Lewis), toate acestea exercitând o influență asupra scriiturii lui Jane Austen. De asemenea, remarcăm existența romanului realist, cu romanele lui Fanny Burney (Madame d'Arblay) – *The Wiltings*, *Cecilia*, *Camilla* și *The Wanderer*, în care lumea este văzută prin ochii unei tinere care își arată dependența socială și incapacitatea de a se afirma. Pe de altă parte consemnăm, la sfârșitul secolului, apariția romantismului ca reacție împotriva raționalismului iluminismului și clasicismului.

Nu în ultimul rând, am exemplificat cu diferite aspecte ale contextului socio-economic și cultural reflectat în romanele lui Austen: ritualul „ieșirii în societate” a femeilor (*Mansfield Park*, *Emma* și *Persuasion*), hobby-urile convenționale ale nobilimii de țară (landed gentry), cum ar fi vânătoria, tirul și politica (pentru domni), și broderia, muzica, lectura, dansul (pentru doamne) – așa cum citim în romanul *Mansfield Park*. O ultimă remarcă este că lumea romanească a lui Jane Austen creionează economia reală a unei tranziții rapide și deranjante în cazul în care căsătoria reprezintă modalitatea legitimă și frecventă de a accesa banii, în timp ce sursa bunăstării familiei poate avea surse nementionate, cum ar fi munca sclavilor din colonii (*Mansfield Park*).

Capitolul doi *Georgian Ethics and Women's Novel Writing* („etică georgiană și scrierea romanului feminin”) începe cu comentariile Virginiei Woolf asupra operelor lui Jane Austen și declarația ei privind necesitatea ca femeile să-și demonstreze independența intelectuală prin literatură, ca o formă de exprimare a talentului. Subliniem ideea că Austen a fost prima

scriitoare care a îndrăznit să critice în mod deschis anumite modele de comportament și obiceiuri masculine ale unei societăți care nu dă femeilor aceleași drepturi egale cu ale bărbaților. Ea a trăit înaintea timpului ei, căutând în orice moment să lupte pentru independența ei, pentru iubirea adevărată și nu pentru confortul economic, care era norma în Anglia secolului al XIX-lea.

Proza lui Austen prezintă comportamentul moral al personajelor în pregătirea acțiunilor etice. Ea a făcut din creația literară cea mai bună manifestare a realității, concentrându-se asupra aspectelor importante legate de etică și asupra interdependenței și adaptabilității în problemele sociale și relațiile umane. Ea a dezvăluit standardele sociale impuse de societatea tradițională, patriarhală și a dezvăluit principiile morale și etice care guvernează societatea engleză în perioada Regenței. Având acces deplin la biblioteca vastă a tatălui ei, ea a fost, în momentul publicării romanelor, una dintre cele mai educate femei din anii de tranziție la epoca victoriană, când societatea aleasă pretindea un nou transfer de maniere sociale care necesita o conversație ideală și un discurs cultivat.

Am continuat, de asemenea, pe ideea că structura romanelor ei se potrivește conținutului. În *Mansfield Park*, de exemplu, discutăm un spațiu de ficțiune supra-determinat de conservatorismul austenian, o ideologie care controlează narațiunea și retorica. Scriitoarea face să fuzioneze realul cu simbolicul prin recursul la tipul conservator de mit, cel al continuității prin asimilarea lentă a progresului, care sfințește organismul și armonia (a edificiului, a ego-ului, a relațiilor umane, a societății, probabil a națiunii, poate chiar a lumii) și garantează adevărul.

Revenind la subiectul principal al tezei noastre – *Jane Austen ca scriitor moral* – am subliniat ideea că o abordare literară a moralității face posibilă, exact, explozarea definițiilor clasice ale reflecției morale, pentru a arăta limitele „ortodoxiei”, concepția potrivit căreia conținutul cognitiv al literaturii ar putea fi separat de conținutul său emoțional și de domeniul etic al literaturii analitice în acești termeni. Scriitoarea aruncă o lumină asupra pericolelor unei forme de sociabilitate corupte de schimburile goale, artificiale, inconștiente sau manipulative, dar, de asemenea, dezvăluie amploarea riscului care amenință structura socială. În romanele ei, Austen face ca noțiunea de atașament să fie piatra de temelie a reflecției sale etice. Preocuparea pentru cealaltă persoană îi modelează întreaga gândire și o stabilește ca un adevărat romancier al uniunii. Motivele căsătoriei, decorului și proprietății terenurilor, dar și, surprinzător, ale teatrului și bolii, care evidențiază angajamentul de dragoste, sociabilitatea,

transmisia filială, socială și simpatia în sensul său clinic – toate acestea par în mod incontestabil legate printr-o reflecție asupra eului în relațiile cu celălalt, relații esențiale, luate în considerare în lumina altruismului / individualismului dialectic.

Capitolul trei: *Literature, Philosophy and Morals* („Literatură, filozofie și morală”) este mai mult teoretic și se ocupă de relația dintre moralitate și literatură, esențială pentru înțelegerea noastră a lui Jane Austen ca scriitor moral. Prezentarea noastră se bazează pe teza avansată de Stanley Cavell, Cora Diamond, Martha Nussbaum și Gilbert Ryle conform căreia contribuția literaturii la etică (conținutul, semnificația morală a operelor literare sau cinematografice) nu poate fi determinată de „cunoaștere”, „argumente” sau „judecăți”. Ne apropiem de subiect din diferite unghiuri de referință: experiența morală, literatura și viața umană; literatură, ontologie și valoare; limbă și practici; concepte, imaginația și literatura; literatură și etică; literatura și filosofia morală.

Pornim izade la pre că conținutul moral al operelor literare are de-a face cu o experiență morală și cu o specificitate umană a acestei experiențe. Drept rezultat, problema și definiția eticii se transformă din confruntarea ei în literatură, iar problema relațiilor combinate dintre etică, literatură și filosofie reorientează reflecția morală asupra capacităților umane potrivite de a reacționa și de a răspunde moral – asupra unei forme de viață, o formă morală a inteligenței sau a competenței. Literatura descrie complexitatea sentimentelor și a vieții umane, iar o abordare literară a moralității permite ca expresiile clasice ale reflecției morale să explodeze, să arate limitele concepției „ortodoxe” conform căreia conținutul cognitiv al literaturii ar putea fi separat de conținutul său afectiv, și de scopul etic al literaturii analizabile în acești termeni. Este literatura care contribuie la înțelegerea de către noi a celorlalți, îmbunătățind capacitățile noastre de înțelegere.

Singura disciplină care poate aduce lumină în relația dintre literatură și etică este filozofia morală. Reconstituind acum o proximitate atât de stimulantă ca și controversa dintre filosofie și literatură, noi subiecte apar în discuție, în timp ce sunt readuse la început teoriile influente, în beneficiul ambelor discipline, cel puțin în ceea ce privește nivelurile de reflexivitate și diversificare internă. Literatura răspunde unui set de așteptări destul de mici, dar semnificative pentru momentul în care se găsește filosofia practică.

În ceea ce o privește pe Jane Austen, susținem părerea formulată de Tony Tanner, că dimensiunea morală a operei ei a fost informată de filosofii morali ai timpului, în special de

tratatul lui David Hume despre natură umană (1739). Tanner dezvoltă argumentația lui Hume că impresiile sunt sursa ideilor noastre și folosește extrase din *Pride and Prejudice* în sprijinul demonstrației sale. În cele din urmă, el ajunge la concluzia că există asemănări convingătoare între filosofia lui Hume și opiniile lui Jane Austen exprimate în romane. De asemenea, ca și primii comentatori ai romanelor lui Austen, el nu ezită să găsească asemănări între *Pride and Prejudice* și *King Lear* al lui Shakespeare.

Capitolul patru: *Literature and Social Construction* („Literatură și construcție socială”) ne apropie de proza lui Jane Austen, acoperind subiecte precum universul scriitoarei, evoluția solitudinii feminine din Anglia (secolele XVII-XIX), opera ei în termeni istorici, stereotipul fetei bătrâne (spinster), și construcțiile discursive ale personajului Emma (din romanul omonim) și Anne Elliot (din *Persuasion*). Universul intern al ficțiunii lui Austen presupune un contrast între conservatorismul moral moștenit din secolele anterioare și procesele de individualizare feminină în care protagoniștii operei ei sunt antrenați. Tema principală a operei lui Austen este căsătoria, iar din romanele ei aflăm că acesta era scopul oricărei englezoaice de această vârstă. Ideea căsătoriei este încadrată în jurul construcției sociale a necesității, a obligației morale și a ideii de iubire romantică, iar accentul patriarhal asupra familiei nucleare va evolua progresiv către individualismul afectiv. Am considerat că este important să abordăm tema interdisciplinară a solitudinii femeilor, inclusiv a informațiilor oferite de istorie pentru a înțelege tratamentul literar al acestui subiect în romanele lui Austen. Personajele ei reprezintă conflicte psihologice care se dezvoltă în timp ce povestea progresează, iar universul intern dezvăluie conflictele morale, psihologice și raționale ale personajelor sale. Exemplificăm cu extrase din *Pride and Prejudice* și *Emma*. Femeile singure aveau autoritate asupra proprietății lor și erau responsabile pentru finanțele și relațiile lor de afaceri. Același lucru era valabil și pentru femeile văduve care, la momentul decesului, aveau capacitatea juridică de a gestiona bunurile și afacerile. Puteau avea independență. Am discutat în mod deliberat stereotipul fetei bătrâne, deoarece el aduce o nouă lumină asupra nivelului de înțelegere a societății cu privire la starea femeii, ceea ce este clar reflectat de romanele lui Austen.

Pe de altă parte, convenția universului intern al lui Austen este înțeleasă ca rezultat al panoramei ideologice predominante în secolul al XVIII-lea și al orientărilor stabilite pentru doamne. Ceea ce este remarcabil și interesant este tehnica narativă a lui Austen, în care ironia presupune conștiința centrală a narațiunii prin protagonistul ei. Eroina ei nu aduce argumente

în favoarea singurătății, ci în favoarea avantajelor statutului ei de membru al clasei bogate. Emma este o femeie hotărâtă, cu un caracter independent și un raționament bogat, dar personajele masculine pe care le are în minte exercită un control subconștient asupra ei și sfârșesc prin a-i controla acțiunile și făcând din ea persoana dorită, conform construcțiilor morale predominante. În cazul Annei Elliot, ne confruntăm cu o figură în care stereotipul marcat pentru fata bătrână nu are același rol. Este un stereotip foarte fluid, deoarece nici vârsta, nici frumusețea, nici statutul social nu sunt determinanți în crearea stereotipului. Emma și Anne reprezintă itinerariile vitale ale femeilor care exprimă anumite traiectorii sociale. Comportamentul, limbajul și relațiile lor – pe scurt, reprezentarea pe care o face Austen – le aduc mai aproape de fluiditatea în care a fost dezbătut stereotipul. Emma și-l asumă și îl promovează altor fete bătrâne, dar, la rândul ei, în apărarea statutului ei de femeie singură, apreciem acele trăsături ale individualizării care sunt mai aproape de contemporaneitate. Pentru Anne, ideea de fată bătrână nu este o problemă, dar vedem cum tatăl și sora ei o tratează cu un anumit dispreț. Această oscilare ne dă cheia unei etape de tranziție, în care ideile cele mai apropiate de vechea societate se confruntă cu noi procese ideologice și sociale, așa cum o demonstrează eroinele lui Austen.

PARTEA A DOUA: *The Multiple Images of the Moral Writer* („Imaginile multiple ale scriitorului moral”) este mai mult analitică și are o natură aplicativă, analizând câteva din romanele lui Jane Austen din diferite perspective critice, altele decât abordarea de gen sugerată în Introducere și abordarea contextuală la care am recurs în Partea I, și cuprinde cinci capitole, după cum urmează: Capitolul cinci: *Becoming England's Jane* („Cum a devenit Jane a Angliei”); Capitolul șase: *Pride and Prejudice – the Sceptical Enlightenment of the Writer* („*Pride and Prejudice* – iluminismul sceptic al scriitoarei”); Capitolul șapte: *Jane Austen – Feminine, Feminist, of Anti-Feminist?* („Jane Austen – feminină, feministă, sau anti-feministă?”); Capitolul opt: *A Personal, Feminine Reading of Emma* („O lectură personală, feminină a romanului *Emma*”); Capitolul nouă: *A Postcolonial Mapping of Mansfield Park* („O cartografiere postcolonială a romanului *Mansfield Park*”). Prezentăm apariția și dezvoltarea cultului scriitoarei și abordăm romanele din diferite perspective critice – feminismul și postcolonialismul. În această parte a tezei explicăm apariția și evoluția cultului janeit, apoi analizăm romanele din diferite perspective critice, cum ar fi feminismul și postcolonialismul.

Capitolul cinci: *Becoming England's Jane* („Cum a ajuns Jane să fie a Angliei”) desenează un portret al lui Jane Austen privit din patru perspective diferite: pentru a acoperi răspunsul critic al contemporanilor la opera ei publicată, realismul lui Jane Austen, nuața feministă timpurie în scrierea ei, mișcarea janeită ca răspuns ulterior, marcând începutul tranziției postume a scriitoarei de la „England's Jane” (Jane a Angliei) la „everybody's Jane” (Jane a tuturor). Chiar dacă au fost publicate anonim și semnate „de o doamnă”, primele patru romane – *Sense and Sensibility*, *Pride and Prejudice*, *Mansfield Park* și *Emma* – au fost recenzate în revistele vremii: *Critical Review*, *British Critic*, *Gentleman's Magazine* și *Review Quarterly*. Menționăm importanța ediției Oxford lui Chapman a romanelor lui Austen și referințele la aceste romane în volume semnificative semnate de Robert Chambers, Anne Katherine Elwood, T. B. Shaw, David Masson sau John Jeaffreson. Considerăm realismul lui Jane Austen ca fiind un „realism descriptiv” prin aceea că descrie locurile în care are loc intriga astfel încât să fie capabilă să transfere cititorul și să-l introducă pe deplin în centrul acțiunii.

În ceea ce privește primele feminisme din romanele lui Austen, menționăm datoriile sale față de alte femei scriitoare, înaintea ei, care au scris și pentru femei, și au deschis piața cărții femeilor care scriu ca profesie. Suntem de acord cu Margaret Kirkham care, în studiul ei, *Jane Austen, Feminism and Fiction* (1997) susține că, deși protagonistele romanelor lui Jane Austen nu sunt „feministe conștiente de sine”, toate răspund unuia dintre principiile enunțate de feminismul Iluminismului: că femeile împărtășesc aceeași natură morală ca și bărbații. De asemenea, discutăm despre referințele la Jane Austen în studiile feministe scrise de Marjory Bald, Ida O'Malley și Virginia Woolf. Reputația lui Jane Austen a urmat o linie ascendentă, pornind de la volumele biografice publicate de membrii familiei sale și continuând cu referințe în sondaje semnificative ale literaturii engleze, scrise de George Saintsbury, Walter Raleigh, Edmund Gosse, William James Dawson sau – de cealaltă parte a Atlanticului – de Wilbur Cross, Richard Burton și Clara Whitmore. Pe de altă parte, ediția lui Chapman și scurta povestire a lui Kipling, „The Janeites”, au deschis drumul spre cultul Austen.

Capitolul șase: *Pride and Prejudice – the Sceptical Enlightenment of the Writer* („*Pride and Prejudice – iluminismul sceptic al scriitoarei*”) urmărește interpretările diferite ale romanului în funcție de genul și critica feministă, pornind de la presupunerea că, atunci când citește opera lui Austen din perspectiva genului și a clasei, autorul, în loc să creeze definiții finale, cum ar fi rezoluțiile dezbaterilor ideologice, ar fi putut avea scopul de a „gândi” și, primind un tratament subtil, întrebările ridicate de autor ar permite o serie de interpretări. Dacă tema

principală a criticii feministe a lui Austen pare a fi finalizarea romanului prin căsătoria protagonistei, ca o afirmare a valorilor patriarhale, este important de reținut că romanele nu se termină în mod similar și că ar trebui luate în considerare mai multe aspecte implicate în finalizarea lor. Considerăm că opiniile unor critici remarcabili precum Deborah Kaplan, Claudia L. Johnson, Susan Morgan, care susțin că romanele lui Austen (inclusiv *Pride and Prejudice*) afirmă valori patriarhale prin rezoluția căsătoriei, că percepția personajului Elizabeth este condusă de schimbări în contextul analiza literară și, prin urmare, ideologia socială care influențează această critică. Potrivit lui Kaplan, de exemplu, una dintre trăsăturile lui Elizabeth ca eroină a romanului este încrederea în opiniile ei și în exprimarea propriilor idei.

Unii critici, cum ar fi Mary Eagleton, Rachel Brownstein și Patricia Meyer Spacks, discută despre faimoasa primă propoziție a romanului: „Este adevărat universal recunoscut că un bărbat singur în posesia unei averi rezonabile trebuie să fie în căutarea unei soții”, și subliniază ironia pe care o conține, stabilind tonul narațiunii, investigând prejudecățile, aducând în prim plan analizele care urmează să fie definitive. Critica feministă evidențiază aspectele negative ale rezoluției romanului cu căsătoria protagoniștilor, reamintind cititorilor că instituția de căsătorie a secolului al XIX-lea a impus subordonarea juridică, economică și socială a femeilor. Una dintre căile de scăpare de obicei prezentate de critica feministă este cea a așa-numitei prietenii de sex feminin, în care femeia ar găsi o alternativă la căsătorie în relația de prietenie cu alte femei, iar Jane Austen a fost acuzată că promovează valori patriarhale, deoarece romanul ei conținea o calitate deosebită, de basm. Criticii amplasează opera lui Austen într-o perioadă în care accesul femeilor la viața socială a cunoscut o îmbunătățire, iar o creștere a oportunităților pentru femei a pus în evidență studii mai simple ale separării sferelor masculine și feminine în societatea respectivă (Kate O'Brien). Un punct de plecare în analiza noastră despre Jane Austen este o înțelegere a problemelor cu care se confruntă femeile scriitoare într-o cultură dominantă (Claudia Johnson). De asemenea, Jane Austen a reinventat elementele pe care le avea la dispoziție – limba și genurile, convențiile și stereotipurile timpului (Gilbert și Gubar). Interpretările uneori contradictorii ale criticilor adaugă doar la discuția generală despre poziția și eforturile lui Jane Austen în a se alătura societății patriarhale în care a trăit și a scris romane.

Capitolul șapte: Jane Austen – Feminine, Feminist, of Anti-Feminist? („Jane Austen – feminină, feministă, sau anti-feministă?”) sperăm să ofere un răspuns la dezbateră dacă Jane Austen ar trebui să fie citită dintr-o perspectivă feministă sau să fie plasată în categoria mai

generală de scriere feminină, sau chiar să fie considerată parte din reacția anti-feministă care a urmat morții lui Mary Wollstonecraft. Pornim de la ipoteza generală că, atunci când femeile au încercat să treacă granițele impuse de societatea patriarhală în teritoriile care aparțin în mod tradițional scriitorilor de sex masculin, acestea au fost nevoite să facă față dilemei de a fi femeie și scriitor în același timp. Prin urmare, am propus o listă de cuvinte cheie care definesc literatura „feminină”, incluzând aici lipsa imaginației, lipsa compoziției, sentimentalismul și chiar narcisismul. Am considerat distincția lui Toril Moi între cele trei tipuri de scriere – femeiască, feminină și feministă – și am continuat pe ideea că acest feminism nu este exclusiv, că nu toată scrierea feminină aparține scrisului feminist, și că există multe femei scriitoare care nu răspund favorabil la principiile teoriei feministe. În cazul lui Jane Austen, ca răspuns la similitudinea dintre *femeiesc* și *feminin* impusă de contemporani, feministele au negat poziția presupusă de inferioritate și au insistat asupra egalității de șanse între femei și bărbați.

Considerăm că Jane Austen este scriitoarea de pionierat a literaturii feminine, care redefinește literatura britanică, dezvăluind cu inteligență și ironie relațiile umane ale societății de la începutul secolului al XIX-lea, și visează la o lume în care femeile ar putea avansa până când vor dobândi statutul social dorit și meritat, dincolo de limitele universului de „salon” atribuit lor de societatea tradițională, iar scriitoarea nu putea decât să reacționeze la abuzurile societății patriarhale – așa cum a subliniat critica feministă (Claudia Johnson, sau Alison Sulloway).

Am considerat necesar să subliniem contribuția lui Jane Austen la diseminarea ideilor feministe (promovată de Mary Wollstonecraft), încurajând cititorii săi să-și schimbe viața și să se concentreze asupra eradicării patriarhiei, ceea ce explică scurta noastră incursiune în dezvoltarea ideilor feministe până în vremea lui Austen. Am luat în considerare contribuția la criticile lui Austen formulate de Janet Todd și Marilyn Butler, care o susțin pe Jane Austen ca scriitoare feministă, odată ce obiectivul ei a fost să transmită ideile de justificare feminină. Am oferit exemple de tratamente diferite ale lui Austen despre tema patriarhiei în *Pride and Prejudice*, *Sense and Sensibility*, *Emma*, *Persuasion* și *Mansfield Park*.

Capitolul opt: A Personal, Feminine Reading of *Emma* („O lectură personală, feminină a romanului *Emma*”) continuă discuția din capitolul precedent cu un accent deosebit pe romanul *Emma* – cel mai îndrăgit dintre romanele lui Austen – în lumina afirmației lui Bakhtin că „limba literară devine un dialog al limbilor care știu și se înțeleg între ele” și că în

romanele lui Jane Austen o astfel de polifonie afectează structura intrigii și creează efecte de așteptare, surpriză, dezamagire și satisfacție. Am ales să ne concentrăm pe Emma, protagonistă romanului eponim (cu excepția postumului *Lady Susan*), în care Jane Austen, studiind din punct de vedere feminin chestiunea căsătoriei, învinuiește o alegere călăuzită numai de interes, dar admite că o fată tânără, a cărei inimă s-a dăruit unei alte persoane, se căsătorește cu un bărbat pentru care, din lipsă de dragoste, poate avea o simpatie. Discuția noastră o situează pe Emma în galeria celorlalți protagoniști de sex feminin, existenți într-un mediu care opune influențelor externe rezistența unui personaj și a unei personalități diferite, reacționând în conformitate cu legile care-i guvernează temperamentul și propria-i fire: fiecare eroină ne arată o nouă atitudine în fața realității.

Emma Woodhouse crede că forțele destinului și jocul evenimentelor au adesea o mare nevoie de direcția inteligentă pe care o simte capabilă să le dea. Admirabil de construcție, cu un complot a cărui evoluție face un rezultat neașteptat, singurul care ne poate satisface cu adevărat, *Emma* este și cel mai avansat studiu psihologic al întregii opere a lui Jane Austen. Caracterul Emmei, cu voiașă, sinceritatea și, în același timp, dragostea ei de combinații și mici manevre, este cel mai frumos portret al unei galerii întregi de figuri feminine. Concluzia noastră este că Austen nu respinge întreaga societate și sistemul patriarhal, ci reafirmă, dimpotrivă, rolul tradițional al rolurilor masculine și feminine în descrierea acestor forme corupte, aceste deficiențe ale idealurilor paterne și maternelor pe care le definește ca esențiale la buna funcționare a unei societăți. În cele din urmă, trebuie să ne dăm seama că orice nereușită a acestor roluri tradiționale are un impact asupra familiei și că menținerea acestora este, în primul rând, în serviciul apărării a ceea ce constituie ultimul pilon al ideologiei conservatoare. La fel ca proprietatea asupra pământului și instituirea căsătoriei, structura familiei se află în centrul preocupărilor scriitoarei, care, dincolo de diferențele dintre bărbați și femei, este în primul rând preocupată de natura umană în totalitatea ei.

Capitolul nouă: A Postcolonial Mapping of *Mansfield Park* („O cartografiere postcolonială a romanului *Mansfield Park*”) se îndepărtează de abordarea feminină / feministă din capitolele anterioare și dezvăluie elementele gândirii coloniale în romanele lui Austen, subliniate de criticii postcoloniali care nu au ezitat să sublinieze legăturile familiei scriitoarei cu exploatarea muncii sclavilor. Dimensiunea politică a romanelor lui Austen este evidentă în sfera privată, în acțiunile individului care, printr-o auto-iluzie, uneori, se consideră moral chiar dacă nu este. Austen vede prin ochii comportamentului oamenilor: ea ne spune că propria viziune poate fi foarte tulburătoare, prin dragoste, prin vanitate.

Discuția noastră se bazează pe opiniile lui Edward Said, formulate în *Culture and Imperialism*, în care definește relația dintre literatură și realitatea socială extra-literară care, în secolul al XIX-lea, este în esență marcată de colonialism și imperialism: romanul secolului al XIX-lea exprimă și catalizează colonialismul ca ideologie dominantă a timpului, cel puțin în puterile coloniale precum Franța și Anglia. *Mansfield Park* este citit de Said conform unei „structuri de atitudini și referințe”, cu scopul de a dezvălui aluzii la faptele imperiale și situațiile coloniale intercalate în structura narațiunii, precum și la valorile morale și sociale asociate cu ele. Dacă la *Mansfield Park* apariția imperiului era încă marginală, pe măsură ce secolul XIX a avansat spre sec. XX, prezența coloniilor și colonizarea în literatura europeană devenea din ce în ce mai densă și problematică. Contactul zilnic cu acești diferiți alții, în ținte atât de îndepărtate și diferite de centrele metropolitane, subminează orice posibilitate de separare completă.

Referiri la sclavie se regăsesc în trei romane: *Mansfield Park*, *Emma* și *Persuasion*. Antigua este menționată de nouă ori în *Mansfield Park* într-o manieră destul de enigmatică, ceea ce explică impresia generală că scriitoarea a evitat intenționat o discuție amplă despre sursa bogăției multor personaje (Sir Thomas Bertram, în acest caz), sau nu deținea suficiente cunoștințe asupra acestei probleme. Mai mulți critici – cum ar fi Margaret Kirkham, Moira Ferguson și Joseph Lew – susțin că sclavia este subiectul dominant în *Mansfield Park*, titlul romanului fiind asociat cu o hotărâre juridică punctuală din 1772, în care Lordul Mansfield a declarat că toate persoanele, indiferent de rasă sau istorie personală, erau libere atâta timp cât se aflau pe teritoriu englez și nu puteau fi obligate să se întoarcă la servitudine în colonii. Concluzia este că Jane Austen, departe de a nu fi conștientă de sursele de bogăție pentru mulți dintre contemporanii săi, are cunoștințe de primă mână despre existența coloniilor și a muncii de pe plantații, ceea ce explică comentariile reduse, aproape aluzive ale personajelor.

CONCLUZII: Scriitorul moral reconsiderat („The Moral Writer Reconsidered”) este o prezentare concisă a adaptărilor literare ale romanelor lui Jane Austen, incluzând aici completări, continuări, adaptări, pastișe și ficționalizări, repovestiri, variante derivate – mashaps, într-un cuvânt – ca mărturie a atracției exercitate de scriitoare pentru publicul cititor din secolul al XXI-lea. Acestea sunt toate consecințele re-creării de concepte care au transferat interesul către noi forme literare care, deși concepute din unghiuri pre-definite, au marcat secolul al XX-lea. Pentru exempficarea acestui proces, ne-am referit la două programe editoriale: The Austen Project, inițiat de editorul HarperCollins, și proiectul editurii Quirk Books, care a susținut publicarea unei serii de mashups ale romanului *Pride and*

Prejudice. Proiectul Austen – o nouă serie de romane scrise de autori moderni a căror sarcină este de a re-scrie șase romane ale lui Austen și de a le plasa în context contemporan – include patru romane care au fost publicate până acum: *Sense & Sensibility: A Novel* (Joanna Trollope, 2013), *Northanger Abbey* (Val McDermid, 2014), *Emma: A Modern Retelling* (Alexander McCall-Smith, 2016) și *Eligible* (Curtis Sittenfeld, 2016).

Ne-am bazat demonstrația pe afirmația lui Derrida conform căruia, în acest context, conceptul de literatură câștigă noi înțelesuri, deoarece din ideea unei scrisori moarte sau a unui grafem testamentar, care denotă moartea lumii care devine un text, rezultă o literatură în care textul devine din nou obiectul lumii, revenind, sub influența adaptării sistemului literar de producție, circulație și recepție.

Un astfel de joc între cei morți și vii în literatură este reprodusă în adaptarea pe care acest capitol final intenționează să o analizeze, sub umbrela mashup-ului literar. În acest gen de hibridizare între lucrări, cel mai celebru roman al lui Jane Austen, *Pride and Prejudice* (1813), dă naștere la *Pride and Prejudice and Zombies* (2019). *Pride and Prejudice* ar fi atunci un fel de literatură de divertisment din secolul al XIX-lea, ca și *Pride and Prejudice and Zombies* în secolul XXI, deși în mod tradițional am eliminat legătura textului lui Austen pe piața de publicare a timpului său. *Pride and Prejudice and Zombies* devine o scriere revoluționară în măsura în care relatează *Pride and Prejudice* și, într-o oarecare măsură, readuce romantismul austenian la destinul pentru care era inițial destinat.